

2019

Beretning om magtanvendelse og andre indgreb i voksnes selvbestemmelsesret.
Sundheds – og kulturforvaltningen.

Indhold

Indledning	4
Reglerne om magtanvendelse	4
Beskrivelse af reglerne	5
- indhold	5
- indgreb	6
- procedure	7
- kontrol	8
- erfaringsopsamling	8
Magtanvendelser i 2019	8
Indgreb i tal	10
Fokusområder i 2020	11

INDLEDNING

Service-loven fastsætter, at Sundhedsudvalget skal følge udviklingen i brugen af magtanvendelse og andre indgreb i voksnes selvbestemmelsesret og vurdere, om der er behov for opfølgning.

Til brug for denne vurdering er der udarbejdet en beretning om indsatsen på magtanvendelsesområdet og om registrerede indgreb i 2019.

MAGTANVENDELSESREGLERNE

Regler om magtanvendelse er tæt forbundet med service-lovens regel om, at kommunen har en særlig pligt til at undgå omsorgssvigt over for borgere med en betydelig og varig nedsat psykisk funktionsevne, som ikke er i stand til at tage forsvarligt vare på sig selv, og derfor er til fare for sig selv eller andre.

Inden for demensomsorgen arbejder personalet bl.a. med socialpædagogiske metoder, som i langt de fleste situationer er tilstrækkelige til, at den demensramte borger ikke modsætter sig at modtage den hjælp, som er helt nødvendig for at opfylde borgerens basale behov.

Det kan være en kompleks opgave at yde den nødvendige omsorg og pleje af borgere med et psykisk nedsat funktionsniveau, og der kan opstå situationer, hvor den socialpædagogiske indsats ikke kan stå alene.

Her må personalet som sidste mulige valg af løsning gribe ind i borgerens selvbestemmelse og eventuelt anvende fysisk magt, hvis det er en forudsætning for at kunne yde den absolut nødvendige pleje af borgeren og dermed undgå, at den pågældende udsættes for omsorgssvigt.

At blive tvunget til at modtage hjælp eller at tvinge omsorg igennem, kan være en voldsom oplevelse for såvel borger som for personale.

Forvaltningen udvikler derfor løbende metoder til at forebygge og minimere brugen af magt og andre indgreb i selvbestemmelsesretten inden for rammerne af kommunens demensstrategi, og giver løbende konkret vejledning til plejecentre/botilbud m.v. samt undervisning af relevante medarbejdere i service-lovens regler om magtindgreb og de retssikkerhedsgarantier, der er forbundet med regelsættet.

Inden for Sundhedsforvaltningens område anvendes reglerne især i plejen af moderat til svært demensramte borgere, hvor det er demensrådgiverne, der rådgiver, sparrer og følger op. Reglerne anvendes også indenfor voksenpsykiatri- og handicap, hvor det er socialrådgivere, der har den særlige kontrol- og rådgivningsopgave i forhold til magtanvendelsesreglerne.

BESKRIVELSE AF MAGTANVENDELSESREGELSÆTTET SAMT FASTSATTE PROCEDURER I FORBINDELSE MED MAGT OVER FOR VOKSNE

Grundloven bestemmer, at den personlige frihed er ukrænkelig, og indgreb i den personlige frihed kan kun ske, hvis der er hjemmel til det i lovgivningen.

Serviceovens regler om kommunens adgang til at anvende magt og andre indgreb i voksnes selvbestemmelsesret er et eksempel på, at borgernes selvbestemmelse kan indskrænkes, hvis betingelserne er opfyldte.

Serviceoven beskriver overfor hvem, hvornår, hvordan og hvor længe magt og andre indgreb i selvbestemmelsesretten kan finde sted.

Serviceoven regulerer, hvilke retssikkerhedsgarantier personalet skal iagttage, når de skal vurdere, om iværksættelse af magtanvendelse overfor voksne skønnes nødvendigt.

Reglernes indhold

Hovedreglen i serviceoven er, at kommunen skal tilbyde relevant og nødvendig hjælp til borgere med nedsat fysisk og/eller psykisk funktionsevne eller med særlige sociale problemer. Tilbuddene skal gives med respekt for borgerens selvbestemmelsesret.

Først i de situationer, hvor borgeren – som følge af en betydelig og varigt nedsat psykisk funktionsevne – ikke kan tage forsvarligt vare på sig selv, og kommunen vurderer, at hjælp er absolut påkrævet, kan og skal kommunen gribe ind og gennemføre den nødvendige pleje og omsorg – om nødvendigt ved brug af tvang.

Når kommunen har pligt til at gribe ind, er der en række retssikkerhedsgarantier, der skal iagttages:

- > Der skal være faglig dokumentation for borgerens betydelige og varige psykiske funktionsnedsættelse.
- > Der skal foreligge dokumentation for, at borger ikke kan tage forsvarligt vare på sig selv.
- > Indgreb skal være absolut påkrævet og må aldrig erstatte omsorg, pleje og socialpædagogisk bistand.
- > Det vurderes, at borger er til fare for sig selv eller andre.
- > Frivillig medvirken er forgæves forsøgt.
- > Der vælges den mindst indgribende metode, for at afværge faren/omsorgssvigt.
- > Indgreb skal afværge eller minimere risiko for personskade.
- > Indgreb skal udøves så skånsomt, kortvarigt og værdigt som muligt.
- > Magt skal altid umiddelbart følges op af en tryghedsskabende indsats.
- > Indgreb skal registreres og indberettes til den kommunale kontrolmyndighed.
- > Der kræves forhåndsgodkendelse til indgreb - medmindre situationen er akut.
- > Indgreb skal følges op af en konkret handleplan for fremover at undgå eller minimere brug af magt over for borger.
- > Kommunen skal være opmærksom på, om eventuelle pårørende kan inddrages i varetagelse af borgerens interesser eller om der er behov for en værge.

- > Enkelte indgreb kræver godkendelse i Statsforvaltningen.
- > Enkelte indgreb giver automatisk borger krav på advokathjælp, betalt af kommunen.

Hvilke indgreb?

Serviceoven giver adgang til 6 indgreb i voksnes selvbestemmelsesret.

Skal der anvendes andre indgreb end de 6 nævnt i serviceoven, skal hjemlen findes i anden lovgivning f.eks. psykiatriloven, værgemålloven, straffeloven og sundhedsloven.

Serviceoven giver adgang til følgende indgreb:

- 1) Brug af personlige alarm/pejlesystemer og særlige døråbnere. Anvendes typisk for at hjælpe borgere, som har brug for intensiv hjælp ved færden uden for hjemmet/boligen., serviceoven § 125.
  - 2) Fastholdelse i forbindelse med hjælp til absolut nødvendig personlig hygiejne – kan ske i forbindelse med fx inkontinens/bleskift og personlig hygiejne og ved sår samt hud infektioner., serviceoven § 126a.
  - 3) Kortvarig tilbageholdelse eller tilbageførelse til bolig - bruges, hvis der er fare for, at borger ved sin færden udsætter sig selv eller andre for at lide alvorlig personskade – anvendes fx når en beboer ønsker at gå ud uden den nødvendige påklædning i forhold til vejrlig mm., serviceoven § 127.
  - 4) Brug af stofsele for at forhindre borger i at falde ud af kørestol, seng o. lign. – anvendes eksempelvis når borger er faldtruet pga. stærke epileptiske anfald eller manglende evne til at stå/gå og ikke forstår/husker dette., serviceoven § 128.
  - 5) Permanent flytning til plejebolig eller botilbud uden borgers samtykke – anvendes når borger, trods maksimal hjælp, ikke længere forsvarligt kan blive i hjemmet, men har behov for et botilbud eller en plejebolig med døgnbemanding og personale kompetencer inden for omsorg for psykisk resourcesvage beboere.
- Hvis borger aktivt siger nej til flytning – skal Familieretshuset træffe afgørelse. Hvis en borger ikke mestrer at samtykke fx grundet fremadskridende demens, kan forvaltningen bede om en udtalelse fra værge før der træffes afgørelse om flytning.
- Derudover kan forvaltningen (i samarbejde med Familieretshuset) i ganske særlige tilfælde træffe afgørelse om at flytte borger mellem to ens botilbud, hvis det skønnes at være i borgerens interesse fx for at bevare tilknytningen til nære pårørende., serviceoven § 129, stk. 1-4.
- 6) Akut fastholdelse akut opståede situationer for at stoppe borger i at gøre skade på sig selv eller andre, typisk slag mod personale og medbeboere., serviceoven § 126.

Nødværge adskiller sig i forhold til ovenstående indgreb ved at være en ulovlig handling, der har været nødvendig at for at modstå eller afværge et påbegyndt eller overhængende uretmæssigt angreb, som efter straffeloven kan være straffri. Disse bestemmelser, som gælder for alle og ikke alene medarbejdere i den kommunale omsorgssektor, giver adgang til at udøve magtanvendelse inden for visse snævre grænser - uden om bestemmelserne i serviceovens kapitel om magtanvendelse.

Procedure

Sundhedsforvaltningens rådgivnings- og kontrolmyndighed er delt på 2 myndigheder, der relaterer sig til pleje- og seniorservice og psykiatri- og handicap.

Hovedreglen er, at enhederne skal ansøge kontrolmyndigheden om tilladelse, før der anvendes magt.

Personalet udfylder et skema og sender til kontrolmyndigheden.

Kontrolmyndigheden vurderer, om betingelserne for magt er til stede eller ej.

Er servicelovens betingelser opfyldt, gives tilladelse til at anvende magt i en tidsbegrænset periode.

Der gives samtidig pålæg om, at personalet informerer evt. pårørende og/eller værge om afgørelsen. Pårørende eller værge har mulighed for at ”træde i borgers sted” og evt. klage over tilladelsen til magtanvendelse.

Hovedreglen om forhåndstilsagn fraviges i situationer, hvor der kræves øjeblikkelig indgriben fra personalet for at standse en personfarlig handling.

Det kan fx være en situation, hvor en demensramt borger går til angreb på personale /medbeboere. Hvis borgerens handling ikke straks kan stoppes ved brug af socialpædagogiske metoder, må personalet benytte servicelovens magtmidler for at stoppe borgerens farlige adfærd.

Magten består i disse situationer typisk af kortvarig fastholdelse og/eller tilbageførelse af den demensramte til egen bolig eller væk fra situationen..

I disse akutte situationer, har personalet pligt til at handle her og nu og indberette til kontrolmyndigheden bagefter.

Personalet skal indberette den akutte magt til kontrolmyndigheden indenfor en måned, kontrolmyndigheden vurderer om servicelovens kriterier for akut magtanvendelse var opfyldte.

Kontrolmyndighedens afgørelse skal meddeles evt. pårørende og/eller værge.

Kontrol

Borgerens retssikkerhed sikres bl.a. ved, at magtanvendelse skal indberettes til en kontrolmyndighed.

På den måde sikres både synlighed/åbenhed omkring de foretagne indgreb, og at lovligheden efterprøves af neutral instans – magten kommer så at sige ”ud af huset”.

Kontrolmyndigheden underkaster alle ansøgninger og indberetninger om magtanvendelse en juridisk vurdering til sikring af, at betingelserne for indgreb efter serviceloven er opfyldte.

Hvis en indberetning eller ansøgning giver anledning til tvivl, kontaktes ledelsen for at få en nærmere afklaring.

Hvis afklaringen af hændelsesforløb mm. indebærer, at der er behov for redigering og/eller præcisering i den modtagne indberetning, sendes indberetningen tilbage til enheden for at blive rettet, inden kontrolmyndigheden behandler indberetningen på ny.

Det er kontrolmyndigheden, som vurderer om et indgreb er omfattet af servicelovens regler om lovlig magtanvendelse.

Hvis kontrolmyndigheden på baggrund af en indberetning vurderer, at betingelserne for indgreb i selvbestemmelsesretten ikke var til stede, registreres indgrebet, som ”ikke lovligt”, og enheden pålægges et besøg af kontrolmyndigheden, hvor der følges op med supervision, undervisning og rådgivning om betingelserne for lovlig magt og andre indgreb i selvbestemmelsesretten efter serviceloven.

Serviceloven fastsætter en særlig klageadgang, når der har været anvendt magt og andre indgreb i voksnes selvbestemmelsesret. Ud over borgeren selv, har pårørende direkte adgang til at klage på vegne af den psykisk ressourcetsvage borger.

Erfaringsopsamling

Kontrolmyndigheden opsamler viden og får indsigt i enhedernes praksis via indberetninger om magt og andre indgreb.

Denne viden danner løbende baggrund for kontrolmyndighedens rådgivningsindsats på magtanvendelsesområdet.

Registreringen af de modtagne ansøgninger og indberetninger udgør tillige fundamentet for beretning til Sundhedsudvalget om udviklingen i magtanvendelsesområdet det pågældende år.

MAGTANVENDELSER I 2019.

Antallet af sager pr. år kan være en indikation for en nærmere undersøgelse af, om der er behov for tiltag og opfølgning på magtanvendelsesområdet, men tallene kan ikke stå alene som målestok for, hvordan magtanvendelsesreglerne forvaltes af enhederne.

Hver enkelt magtanvendelse er baseret på personalets faglige skøn i den konkrete situation. Borgernes behov varierer, og hver enkelt borgers motivation til at modtage nødvendig hjælp og pleje kan skifte fra time til time.

I indsatsen inden for demensområdet samt psykiatri- og handicapområder er der fokus på at forebygge, at der opstår situationer, hvor det bliver nødvendigt at anvende magt. Der er fokus på at anvende socialpædagogiske metoder og tilgange. Der kan opstå situationer, hvor frivillig medvirken ikke kan opnås, og personalet er da forpligtet til at vurdere behovet for hjælp og om nødvendigt bruge magt for at forhindre, at demensramte og borgere med udviklingshandicap udsættes for omsorgssvigt.

En borger kan fx i en periode have massivt brug for, at personalet, kortvarigt, men måske flere gange dagligt, intervernerer - ofte i hygiejnesituationer eller med lejlighedsvis brug af stofsele for at hindre fald

I disse tilfælde vil de enkelte indgreb ”fylde” i opgørelsen over antallet af anvendt magt.

I andre perioder lykkes det at løse den samme problemstilling ad frivillighedens vej.

I begge situationer arbejdes der målrettet og intensivt med at varetage borgerens tarv, men kun de tilfælde, hvor der er anvendt magt, fremgår af tallene i tabellen.

Tilsvarende er det heller ikke muligt at fastsætte et konkret samlet måltal for, hvor mange magtindgreb, der bør være på et år, som indikation for, om der er udført for mange eller for få magtanvendelsesindgreb inden for servicelovens rammer.

Et højt antal indberetninger kan således være udtryk for, at der er et udbredt kendskab til procedurereglerne blandt plejepersonalet, og at man netop ikke er tilbageholdende med at registrere og indberette hændelser – også dem, som måske er i en gråzone fx i forhold til at vurdere, om der handles og ”overtales” ud fra socialpædagogiske metoder eller, om der er tale om handlinger inden for servicelovens rammer for magtanvendelse. Som eksempel kan nævnes tilfælde, hvor en demensramt borger som følge af fysiske begrænsninger kan have svært ved at ”sige fra”.

I de følgende oversigtstabeller vises antal modtagne indberetninger og ansøgninger om magtanvendelse behandlet af kontrolmyndigheden i 2019.

INDGREB I TAL

Registrerede magtanvendelser fordelt på pleje- seniorservice og psykiatri- og handicap samt type af magtanvendelse i 2019.

	Alarm + GPS §125	Akutte situa- tioner §126	Personlig hygiejne §126a	Tilbage - holdelse §127	Stofseler §128	Flytning uden samtykke §129, 1-4
Pleje- og senior	1	1	15*	0	0	0
Psykiatri- og handicap	4	47	2	0	2	1
Samlet antal registreringer	5	48	17	0	2	1

*Fordelt på 3 personer.

Alarm og pejlesystemer for personer med demens sygdom, der ikke direkte modsætter sig, er ikke omfattet af reglerne om magtanvendelse. Der skal derfor ikke laves afgørelse eller foretages registrering efter disse regler.

Psykiatri- og handicap har indberettet 8 tilfælde i 2019 som ikke tilladte magtanvendelse, som efterfølgende ved kontrolmyndighed viser sig ikke at kategoriseres som anvendelse af magt. (registreret under § 126)

Psykiatri- og handicap har endvidere indberettet 2 tilfælde i 2019 og pleje- og seniorservice 15 tilfælde om fastholdelse i hygiejnesituationer, hvor der ikke er forudgående tilladelse. Disse er vurderet enten som værende ikke tilladte, eller i stedet vurderet som akutte opståede situationer hvor indberetningerne er vurderet efter § 126.

Fokusområder for 2020.

Årets fokusområder tager afsæt i ændringer i Serviceloven pr. 1.1.20.

Baggrund for lovændringerne

Der blev gennemført et serviceeftersyn af magtanvendelsesreglerne tilbage i 2017, som et led i regeringens nationale demenshandlingsplan 2025.

Serviceeftersynet af magtanvendelsesreglerne viste, at de gældende regler i praksis kan være en barriere for, at de sociale tilbud kan yde den nødvendige omsorg og beskyttelse over for borgerne i de situationer, hvor gængse socialpædagogiske indsatser ikke slår til.

Det kan eksempelvis uklart for personalet, hvad de må gøre som led i den almindelige omsorgspligt, og hvornår der er tale om et indgreb i selvbestemmelsesretten.

Serviceeftersynet viste også, at de nuværende regler ikke giver tilstrækkelig mulighed for, at personalet kan sikre den enkeltes omsorg, værdighed og tryghed for borgere med demens i akutte situationer, fx hvor en borger udsætter sig selv eller andre for fare, ligesom der er behov for, at der i højere grad kan tages hensyn til de øvrige beboere og fællesskabet på plejehjemmene. På den baggrund skelner den nye lovgivning mellem handicap og demens for nogle reglers vedkommende.

Den konklusion medførte 3 politiske aftaler:

- ændrede magtanvendelsesregler på handicapområdet
- ændrede magtanvendelsesregler på demensområdet
- ændrede regler om botilbud og almene boliger

Der er 10 hovedelementer i aftalerne:

1. Husorden
2. Magtanvendelsesreglernes formål
3. Fysisk guidning
4. Afværgehjælp
5. Velfærdsteknologiske hjælpemidler
6. Låsning og sikring af ydredøre og vinduer
7. Fastholdelse
8. Kortvarig fastholdelse i hygiejnesituationer
9. Registrering og indberetning
10. Klageadgang

På både ældre- og socialområdet er der planlagt indsatser omkring implementering og kompetenceløft i forhold til lovændringerne.

Tilsynene har kontinuerligt fokus på tilbuddenes brug af magtanvendelser og der ses i tilsynsrapporterne en udvikling fra tidligere fokus hvor det var vanskeligt for tilbuddene at balancere omsorgsforpligtelsen med magtanvendelsesreglerne – til de sidste rapporter hvoraf det fremgår at der har været arbejdet med borgerens ukrænkelige selvbestemmelsesret og magtanvendelsesreglerne, således at der blandt personalet opleves et øget kendskab. Ligeledes er der i praksis sket en ændring i forhold til at tale om gråzoner og tvivl i et udviklings/lærings perspektiv.

Kompetenceudvikling skal pågå fortløbende og ligeledes skal der fortløbende pågå dialoger blandt personale, pårørende og samarbejdspartnere som understøtter den faglige tilgang på en måde, hvor magtanvendelser minimeres og helst undgås.

Vesthimmerlands Kommune

Vestre Boulevard 7
9600 Aars
Telefon 99 66 70 00

www.vesthimmerland.dk
post@vesthimmerland.dk

**VESTHIMMERLANDS
KOMMUNE**
- lyst til at gøre en forskel